

FOIȘOARA

TELEGRAFULUI ROMAN.

Nr. 13.

Sibiu 17 Iunie 1876.

Anul I

Apare la doue săptămâni. Corespondințele să se adreseze la redacțiunea Telegr. român cu adausul „pentru Foișoară“.

O PRIVIRE

asupra activității

Asociațiunii Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român de la înființarea ei până la a XIV adunare generală.

In 15 Mai 1848 Românii transilvăneni „uniți în cugete și în simțiri“ pe câmpul libertății de la Blaj au rupt lanțurile sclăviei și libertate a era devisa tuturor.

Ziua de 15 Maiu 1848 va rămâne o zi epochală în istoria poporului român.

Cu stindardul libertății în frunte Românii transilvăneni au pășit cu repejune pe calea progresului și abea a trecut al treisprezecele an de la acea zi memorabilă, când în 21 Maiu 1861 resuna glasul sonor al nemuritorului Andreiu Șaguna într'o adunare românească numeroasă, dând expresiune următoarelor prea importante cuvinte :

„Domnilor! să înaintăm starea materială și spirituală a poporului nostru, să deșteptăm cugetările senine și serioase în poporul nostru, ca el să-și cunoască destinația și ființa pentru a le folosi spre bine precum cere spiritul civilisator al seclului, în care trăim; darurile lui vor garanta viitorul fericit al mult cercatei noastre națiuni! Aceste convingeri mari să ne însuflețească, Domnilor, pe noi toți și atunci cred, că ceriul va încorona cu flori de mângâiere întreprinderea noastră și va asculta rugăciunea mea, prin care cucerindu-mă îl rog ca să reverse binecuvântarea sa asupra Asociațiunii noastre, căci tot darul desăvârșit vine de sus, de la Părintele luminilor!“

Și treisprezece ani de o libertate tare mărginită au ajuns pentru ca „mult cercata națiune“ să înțeleagă importanța acestor cuvinte; ele au străbătut cu iuțimea fulgerului până în cele mai îndepărtate unghiuri ale Transilvaniei, aflând în inima fiecărui Român un viu resunet.

In 4 Noemvrie 1861 s'a constituit sub presidiul episcopului Andreiu Șaguna „Asociațiunea Transilvană pentru literatura română și cultura poporului român“.

Poporul român a îmbrățoșat cu mare căldură această nouă instituțiune și într'o singură zi a jertfit din serăcia sa șapte mii florini pentru scopurile Asociațiunii; o mai eclatantă dovadă despre aprețuirea progresului în cultură el n'a putut da.

La alte popoare mai înaintate în cultură constituirea unei societăți literare este un eveniment de o însemnătate secundară, la noi Românii însă constituirea Asociațiunii se înalță la rangul unui eveniment epochal și nu greșim dacă punem ziua de 4 Noemvrie 1861 alătura cu 15 Mai 1848. Precum în 15 Maiu 1848 a fost proclamarea libertății, rezultatul acțiunii poporului român din Transilvania întrunit în cugete și în simțiri, astfel constituirea Asociațiunii este rezultatul acțiunii aceluiași popor, earăși întrunit în cugete și în simțiri: atunci pentru libertate, acum pentru progresul în cultură.

Desbinarea națiunii în două confesiuni a produs mult rău și a cauzat un fel de antagonism confesional care adeseori se potențiază la o ură formală, ce împedecă activitatea comună pentru binele națiunii. Istoria timpurilor de curând trecute ne dovedesce că zile, în care sublimitatea ideii a invins preste acel antagonism confesional și a împreunat Românii transilvăneni la o acțiune comună sunt rare și afară de

congresul național din 1 Ianuarie 1860, n'am putea numi altele decât 15 Mai 1848 și 4 Noemvrie 1861.

Chiar numai din acest punct de vedere privită constituirea Asociațiunii este pentru poporul român de mare însemnătate. Inse prin evenimentele anului 1866, prin atitudinea, ce Românii transilvăneni au observat de atunci incoace pe terenul politic, Asociațiunea a dobândit astăzi o însemnătate și mai mare. Lipsiți fiind de o reprezentanță în corpurile legiuitoare, lipsiți fiind de o putere impunătoare morală și intelectuală, Românii transilvăneni ocupă astăzi în statul austro-maghiar o poziție atât de nefavorabilă, încât aproape întreg terenul pentru o acțiune publică li este detras. Afară de regularea afacerilor bisericesci, ce sunt a se privi mai mult ca un lucru propriu confesiunilor, sub împrejurările actuale, n'a ramas alt câmp, unde poporul român din Transilvania ș'ar potè manifesta activitatea decât Asociațiunea Transilvană pentru literatura și cultura poporului român.

La anul 1861 Asociațiunea constituindu-se a părăsit cu adunările sale generale Sibiiul și călătorind 16 ani prin țară, se reîntoarce iarăși în acest an la Sibiiu.

Implinitu-ș'a oare Asociațiunea în decursul acestor 16 ani misiunea?

Respunsul la această întrebare nu poate fi fără interes.

Pentru a pute răspunde însă la întrebare, trebuie mai întâi se avem o iconă clară a întregii activități ce a dezvoltat societatea de la întemeierea ei până la cea din urmă adunare generală. Ne vom ocupa deci în partea primă a acestui tractat cu espunerea activității, folosindu ne spre acest scop de actele societății; în partea a doua vom supune această activitate unei cercetări critice și în partea a treia și ultimă vom reasuma într'un tablou general întreaga această cercetare.

I.

Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român la adunarea I generală a avut 212 membri, dintre cari 9 membri fondatori, 14 membri ordinari pe viață și 189 membri ordinari cu taxe anuale. Datele despre numărul membrilor sunt neesacte și raporturile casarului sunt în această privință în contradicere cu raporturile secretarului. *) Luând de basă raportul secretarului ca mai favorabil societății, vedem că numărul membrilor ordinari cu

*) Asamenă raporturile casarului din ani 1871 — 1875 cu raportul secretarului din anul 187 $\frac{1}{2}$.

taxe anuale s'a urcat la adunarea generală II la 727 și a scăzut la adunarea generală XIV la 120. Membri fondatori sunt astăzi 79 și ordinari pe viață 85. Pentru a da o iconă clară despre creșterea și scăderea numărului membrilor dăm loc tabeli A.

Adunarea generală din	Anul	fondatori			ordinari pe viață			ordinari anuali			Suma.	
		Nu- menul	Crescere sau scădere	14 ?*)	Nu- menul	Crescere sau scădere	189 728	Nu- menul	Crescere sau scădere	212 745	Crescere sau scădere.	
I. Sibiiu	1860 $\frac{1}{1}$	9	—	14	—	189	—	212	—	—		
II. Brașov	1861 $\frac{1}{2}$	17	8	14	—	728	—	745	+533	—		
III. Blaj	1862 $\frac{2}{3}$	27	8	14	—	442	—	519	-226	—		
IV. Hațeg	1863 $\frac{3}{4}$	28	1	14	—	451	—	—	—	—		
V. Abrud	1864 $\frac{4}{5}$	29	1	14	—	258	—	—	—	—		
VI. Alba Iulia	1865 $\frac{5}{6}$	36	7	14	—	166	—	—	—	—		
VII. Cluj	1866 $\frac{6}{7}$	36	—	14	—	229	—	—	—	—		
VIII. Gherla	1867 $\frac{7}{8}$	40	4	14	—	221	8	286	1	—		
IX. Șomcuta mare	1868 $\frac{8}{9}$	47	7	29	0	217	4	286	0	—		
X. Năsăud	1869 $\frac{9}{10}$	69	22	30	1	369	52	346	60	—		
XI. Făgăraș	1870 $\frac{10}{11}$	74	5	58	28	223	46	350	4	—		
XII. Sebeș	1871 $\frac{11}{12}$	79	5	68	10	331	108	473	123	—		
XIII. Deva	1872 $\frac{12}{13}$	79	5	72	4	189	142	340	133	—		
XIV. Reghin	1873 $\frac{13}{14}$	79	0	85	13	120	69	284	56	—		

*) lipsește datele.

Tabela A.

Prin contribuiri și interese fondul societății s'a urcat până la a XIV adunare generală la suma de fl 59, 285. 59 cr. Creșterea mai mare s'a constatat prin casar la adunarea X cu fl. 10,282.36 cr. și scăderea mai mare la adunarea XIII cu fl. 404.93. cr. Preste tot a crescut fondul în termen mediu pe an cu fl. 4,167. 62 cr.

Din veniturile societății s'au spesat până la adunarea XIV cu totul fl. 50,084.54 cr. La adunarea XIII (anul 187 $\frac{2}{3}$) s'a constatat cele mai mari spese cu fl. 6,398. 73 cr. și la adunarea II cele mai mici cu fl. 1,607. 81 cr. În termen mediu s'a spesat pe an fl. 3,335. 61 cr.

Spesele au următoarele titluri :

Cancelaria și oficialii	9,265	fl.	45	cr.
Spese extraordinare	4,954	"	18	"
Foia societății	8,938	"	67	"
Stipendii	22,747	"	49	"
Ajutoare	3,492	"	—	"
Premii	686	"	—	"

Spesele cancelariei împreună cu spesele extraordinare, ce s'au făcut în partea cea mai mare pentru afaceri administrative, în suma totală de fl. 14,219 63 cr. reprezintă 28%, foia Asociației cu un deficit de fl. 4,242.06 cr. și cu un erogat de fl. 8,938.67 cr. reprezintă 18%, stipendiile, ajutoarele și premiile în suma totală de fl. 26,926. 24 cr. reprezintă 54% din suma totală cheltuită.

Pentru a câștiga cetitorul o privire mai detaliată în întreaga manipulațiune a fondului dăm loc tablei B., compusă după raporturile casarului.

Societatea a susținut 69 stipendiști, dintră cari 20 se află încă la studiu, 26 sunt aplicați, 10 nu se știe unde și cum sunt aplicați, 6 au trecut în România, 7 au murit. Dintră toți stipendiști s'au făcut numai 16 membri ai Asociației.

Pentru completarea acestei espuneri dăm loc tablei C., compusă după raportul secretarului.

Mesurile și dispozițiunile, ce a luat Asociațiunea pentru promovarea scopurilor sale sunt următoarele. *)

a) Reclamarea manuscriselor lui S. Clain și G. Șincal.

b) Înființarea comisiunilor științifice (filologică, istorică, istorică-naturală).

c) Acceptarea și inaugurarea scrierei cultere romane după ortografia comisiunei filologice din Sibiu.

d) Unitatea ortografiei.

e) Înființarea unei academii de drepturi.

f) Edarea foiei Asociației.

g) Edarea și premiarea de cărți școlare.

h) Înființarea despărțemintelor cercuale.

i) Înființarea unei catedre pentru limba și literatura română la universitatea din Viena.

l) Biblioteca societății.

m) Înființarea unui gimnasiu român în comitatul Satmarului.

n) Fundarea unui „album“ și unei „cărți de aur“

o) Tipărirea cărții „Vița cultivată de I. Chițu.

p) Schimbarea §. 7 și 22 din statute.

*) Vezi Cuventul presidentului la deschiderea adunării generale din S. Sebeș, „Transilvania“ V. 17.

Tabela B.

Adunarea generală din	Anul	fondul		în decursul anului		Crescerea sau scăderea		Premer. la „Transilvan.“		Cancelaria și Oficialii		Spese extraordin.		„Transilvania“		Stipendii		Ajutoare		Premii		Suma		
		fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	
I. Sibiu.	186 ⁰ / ₁	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. Brașov.	186 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Blaj.	186 ² / ₃	10,979	64	12,587	45	+12,587	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. Hargh.	186 ³ / ₄	17,924	07	9,406	19	—	1607	81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Abrud.	186 ⁴ / ₅	21,083	39	5,577	42	—	6944	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI. Alba-Iulia.	186 ⁵ / ₆	22,644	17	4,163	32	—	3159	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VII. Cluj.	186 ⁶ / ₇	24,308	85 ¹ / ₂	35,169	3 ¹ / ₂	—	1560	78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII. Gherla.	186 ⁷ / ₈	28,035	80	5,764	60 ¹ / ₂	—	1664	68 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX. Șomcuta mare	186 ⁸ / ₉	29,977	59 ¹ / ₂	5,098	29 ¹ / ₂	—	3726	94 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X. Năsăud	186 ⁹ / ₁₀	40,259	95 ¹ / ₂	14,572	48	—	1941	79 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XI. Făgăraș	187 ⁰ / ₁	43,786	26	7,332	51 ¹ / ₂	—	10,282	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII. Sebeș	187 ¹ / ₂	52,260	37	15,358	92	—	3526	30 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII. Deva.	187 ² / ₃	57,077	71 ¹ / ₂	10,692	88 ¹ / ₂	—	8486	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIV. Reghinul sâs.	187 ³ / ₄	59,285	59	5,993	80	—	4817	34 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Suma.	15	59,285	59	66,336	61	—	2612	80 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		4696	61	9265	45	4954	18	8938	67	22747	49	3492	—	686	75	50,084	54							

Tabela C.

Specialitatea	Numărul stipendiabilor	Aplicațiile						Suma.	Au trecut în România	Morți	Sa facut membri la Asociaț.
		advocatură	oficii	profesură	preoție	studiu	„				
Iurisprudența	23	5	13	—	—	1	19	2	2	10	
Filosofia	6	—	—	1	—	—	2	3	1	1	
Technica	5	—	—	—	—	2	1	3	2	—	
Agricultura	2	—	2	—	—	—	2	—	—	2	
Silvicultura	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
Preparandia	2	—	—	1	—	—	1	1	1	1	
Comerciu	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
Gimnasiu	19	1	—	1	1	1	2	16	—	3	
Scoalele reale.	10	—	—	1	—	6	3	10	—	1	
69		6	15	4	1	20	10	56	6	7	16

r) Ținerea de discursuri publice.

s) Culegerea jurnalelor române în esemplare complete de la începutul jurnalistică române până astăzi.

t) Compunerea de disertațiuni cu tendință și cuprins practic într'un limbaj popular pentru a fi răspândite într' un popor.

(Va urma)

Eugen Brote.

Pomaritul

in

gradina scoalei.

(Urmare).

4. Altoirea.

Altoirea sau nobilitarea consistă în combinarea intimă a unui surcel sau ochiu nobil cu un pădureț potrivit. Scopul altoirei este a produce soiuri nobile de pomi.

Combinând un pom oare-care cu un surcel luat din acelaș pom, prin aceasta poamele sporesc în mărime, fără însă a deveni mai nobile, după cum auzim uneori afirmându-se.

Combinând un surcel sau ochiu nobil cu un pădureț de acelaș soi sau de un soi foarte înrudit așa, ca să se vină sau coaje pe coaje sau să se împreune părțile conform pozițiunii lor naturale (d. e. ca la oculare): surcelul sau ochiul absorbind din pădureț suc nutritor, cu vreme se contopesc și crește cu el împreună. Într'un pământ sterp și preste tot în condi-

țiuni nepriincioase chiar și altoii cei mai nobili degenerază și se sălbătăcesc.

În deobște vorbind, altoirea reușește numai dacă se face într' un pom de acelaș soi, adică combinând meri cu meri, peri cu peri, pruni cu pruni etc. Această regulă generală are totuși câteva excepțiuni. Resumând experiențele culese până astăzi în acest obiect interesant, ajungem la un rezultat sigur, dacă altoim:

Meri pe meri pădureți cu o vegetațiune grabnică;

Peri pe peri pădureți cu o vegetațiune grabnică;

Gutui pe peri pădureți;

Cireși și vișini pe cireși pădureți;

Pruni, pe pruni pădureți;

Perseci, caiși și migdali pe pruni pădureți;

Căstani și nuci, cari și ei se altoesc în cazuri mai rari, fie-care pe pădureți de soiul său.

Astfel trebuie să procedem în alegerea soiurilor atunci, când este vorba să prăsim pomi înalți și puternici. Când însă avem a face cu prăsirea de pomi pitici, despre cari vom vorbi mai târziu, atunci altoim:

Meri pe mărul Doucin sau pe meri pădureți, cari cresc anevoe etc.;

Peri pe gutui, pe păducel alb sau pe peri pădureți, cari cresc anevoe etc.;

Vișini și cireși pe cireșul păsăresc (prunus mahaleb);

Prunicași, perseci și migdali pe pruni pădureți săvârșind altoirea aproape de pământ, în deosebire de drupiferii înalți, cari se altoesc de regulă în coroană. Persecii și caișii pitici reușesc chiar și dacă se altoesc pe porumbei (prunus spinosa);

Alunii, fragarii (dușii) și pomii, de cari aici nu s'a făcut amintire, rămân tufoși și pitici sau din firea lor sau se croesc înadins prin retezări măestrite.

Pentru o mai ușoară orientare în alegerea diverselor metode de altoit îndatinate astăzi, vom înșira acum în câteva cuvinte condițiunile, ce altoirea trebuie să intrunească preste tot.

Cu cât tăetura făcută în surcel va presenta o mai mare suprafață, de altă parte, cu cât pădurețul să rănescă mai puțin, pe atâta rezultatul este mai sigur. Prin urmare, este îndeplin motivată părerea acelor cari recomandă cu toată căldura copularea și în deosebi ocularea condamând în acelaș timp alto-

irea in despicătură. Părțile altoite se contopesc crescând împreună cu atât mai în grabă, cu cât circularea sucului este mai îmbelșugată. De aceea altoirea trebuie făcută atunci, când sucul începe să circuleze cu repejune.

Pomii se altoesc sau în coroană sau în trunchiu aproape de pământ. Surceii aplicați aproape de pământ capătă mult suc nutritor, sunt puțin espuși la frângeri de vânt și produc mlădițe drepte. Altoirea pe la mijlocul trunchiului nu este recomandabilă, una, că surceii sunt espuși la vânt, alta, că trunchiul astfel produs adese rămâne strămb și schimonosit prin noduri groase.

La pomiferi vedem dezvoltându-se din surcelul sau ochiul nobil un trunchiu mai puternic și totodată mai frumos decum este trunchiul pădureț; de aceea pomiferii se altoesc de regulă aproape de pământ.

La drupiferi vedem ivindu-se din fie-care mugur câte o mlădiță laterală. Urmarea este o grabnică întărire și îngroșare a trunchiului; de aceea drupiferii se altoesc în coroană, 1.4 — 1.7 m. departe de pământ. Pomiferii și în deosebi merii se altoesc și ei uneori în coroană, însă numai dacă sunt meniți pentru regiuni înalte și espuse la vânturi aspre. Drupiferii pitici se altoesc aproape de pământ.

După această scurtă introducere să trecem acum la lucruri mai speciale. Până a nu intra în descrierea metoadelor de altoit, vom începe cu surceii nobili, pădureții și uneltele de altoit.

a. *Surceii nobili* sunt mlădițe anuale. Surceii slăbuți sau mai bătrâni de un an precum și surceii fructiferi nu sunt potriviți pentru altoire. Aceeași trebuie zis despre surceii luați din pomi, cari sunt infectați cu boale. Calea cea mai sigură este alegând surceii crescuți în fața soarelui sau pe virful pomilor tineri și sănătoși. Pomii bătrâni în rari cazuri produc surcei frumoși. Surceii odată tăcați trebuie fără amânare însemnați cu numele soiului lor întimpinând astfel ori ce confuziune de mai târziu.

Surceii se taie eara începând din Decembrie și până prin Martie, în tot cazul înainte de ce mugurii încep să imbobocească. Surceii tăcați se îngroapă pe jumătate în pământ la un loc adăpostit, d. e. în dosul unui arbore, lângă o clădire de laturea situată spre mează-noapte sau și în năsip într'o pivniță svântată, unde se pot conserva în stare bună până primăvara târziu. Surceii deja imbobiți, fie că s'au tăcut pre târziu fie că locul de conservare a fost pre călduros, se prind numai dacă se aplică în stare proaspătă, înainte de a începe să vestească. Câte odată coaja surceilor se sbărcește mai cu samă dacă locul

de conservare a fost prea uscat. În asemenea cazuri surceii trebuie puși să stea în apă proaspătă cu o zi înainte de a-i întrebuința.

Surceii se prepară împărțind partea de mijloc în două sau mai multe bucăți cu înlăturarea părții din jos ca mai puțin dezvoltată. Virful se aplică numai dacă mugurul terminal este bine dezvoltat și sănătos. Surceii altoiți produc mlădițe puternice atunci, când sucul nutritor este concentrat în pușini muguri. De aceea surceii trebuie aplicați într'o lungime de numai 0.04—0.06 m. și având fie-care 2, cel mult 3 muguri. În surceii provezuți cu un mai mare număr de muguri, sucul nutritor se distribuie și se impraștie în prea multe locuri. Resultatul este, că mlădițele rămân slăbuțe, neavând la dispoziție suc nutritor de ajuns. În fața acestui fapt constatat prin experiență, nu putem decât să osindim datina ruginită, după care țăraniii nostri aplică surceii adese în toată lungimea lor. Partea din sus a surcelului se retează nu imediat de-asupra mugurului, ci cu vre-o 0.05 m. mai sus; tăetura însăși se face costiș formând în dosul mugurului un fel de streșină, care să-l scutească încâtva de scurgerea apei. Tăetura trebuie unsă cu ceară sau reșină de altoit îndată ce surcelul s'a combinat cu pădurețul, care și el se unge împedcând astfel intrarea apei și prin urmare putredirea și unuia și altuia.

După cum vom vedea mai târziu, ocularea se face primăvara sau vara. În cazul din urmă, surceii trebuie tăcați imediat înainte de oculare. Dacă însă nu s'ar pute aplica îndată, atunci trebuie așezați într'un vas cu apă la un loc răcoros, d. e. în pivniță. Ei nu se pot conserva în stare proaspătă decât cel mult 3 zile.

b. *Pădureții de altoit* să fie neteși și indeplin sănătoși. Pădureții îmbătrâniți, gheboși sau infectați cu boale nu sunt în stare să producă altoi sănătoși și puternici. Prin urmare, asemenea pădureți trebuie excluși dela altoire. Precum nu este bine a altoi pădureți mai subțiri decât o peană de găscă, tot așa nu este consult a altoi pădureți prea bătrâni. În cazul din urmă surceii sau nu se prind sau rămân slăbuți; una, pentru că coaja groasă și învechită a pădureților nu se potrivește cu aceea a surceilor tineri, alta, pentru că chiar și sucule circulează mai cu anevoe. În deobște surceii se prind cu atât mai ușor, cu cât pădureții au fost mai tineri. Deci greșesc toți acei din țăraniii nostri, cari tot amână timpul altoirei până ce pădureții îmbătrânesc cu totul. Deodată cu desrădăcinarea acestui rău obicei, prăsirea altoilor și cu ea pomăritul preste tot va începe să sporească.

Surceii luați din pomi, cu o vegetațiune grab-

nică trebuie aplicați pe pădureți, cari și ei cresc în grabă, și vice versa. Urmând astfel, echilibrul, ce trebuie să existe între surcel și pădureț, rămâne neconturbat. Dacă nu, atunci unul se îngroașe crescând repede, în vreme ce celalalt rămâne subțire și slăbuț. Aceeași regulă trebuie observată cu privire la începerea circulației sucului aplicând surceii pe pădureți, cari înfrunzesc primăvara în același timp.

c. *Unelte de altoit.* Cea mai importantă unealtă este negreșit cuțitul de altoit, de care ne servim mai ales preparând surceii nobili. Am merge prea departe voind să esaminăm și să comparăm chiar și numai formele principale aplicate până astăzi în construirea numeroaselor cuțite de altoit. De altă parte forma și construcția acestor cuțite și așa nu este de vre-o însemnătate deosebită. Ne vom mărgini deci espunând în câteva cuvinte condițiunile, ce fie-care cuțit de altoit trebuie să intrunească. Cea mai neapărată condițiune este un tăiș cât se poate mai ager. Căci chiar și cel mai dibaciu altoitor nu o scoate la cale cu un cuțit, care taie rău. Tăișul să fie drept, dar nu curbat, precum este d. e. tăișul cosorului. Cuțitul de altoit să fie ușor și îndemânic. Țăranii noștri par a nu face deosebire între cosor și cuțitul de altoit; de aceea îi vedem aplicând de regulă cosorul în locul cuțitului de altoit. Nu am fi amintit această procedură greșită, dacă nu am ști din experiență proprie, cât de anevoioasă, dacă nu cu neputință, este prepararea surceilor întrebunțând spre acest scop cosorul și nu cuțitul de altoit. De acest cuțit ne putem servi și la oculare, de asemenea la altoirea în coaje, dacă mai avem și o limbă de os sau de lemn vârtos, cu care să deslipim coaja de pe lemn. Este însă fără îndoială mai bine, când avem la dispoziție un cuțit inadaptat construit pentru oculare și altoirea în coaje. Acest cuțit, numit cuțit de oculare, este prevedut la capetul din jos al plăselelor cu o mică limbă de os. Chiar și pentru altoirea în despicătură există un cuțit deosebit.

Între uneltele de altoit cosorul ocupă un loc de frunte. Astfel se numește cuțitul de care ne servim la retezarea pădureților, a crengilor precum și la scurtarea rădăcinilor. În deobște cosorul prezintă un cuțit puternic cu tăiș curbat și plăsele construite din lemn vârtos.

Alătura cu cosorul vedem întrebunțându-se foarte rar, o unealtă foarte spornică cu deosebire având să tăem surceii pentru altoire sau să tundem gardul viu.

La retezarea pădureților și crengilor mai groase ne servim de un ferestru de pomi. Cea mai

practică construcție pare a avea ferestruul, care este prevedut la un capăt al său cu un manunchiu așezat curmediş.

Considerând sărăcia poporului și în deosebi a învățătorilor noștri, aflăm de prisos a continua cu descrierea celorlalte unelte, ce vedem aplicându-se în pometuri mai întinse, de cari însă cultivătorii mai mici nu au trebuință neapărată.

d. *Legaturile de altoit.* Legăturile cele mai îndatinate, de cari ne servim legând ochiul sau surcelul de pădureț, sunt: ață groasă de lână sau de bumbac, foi de papură, coaje de teiu, fâșii de hârtie etc. Ața de lână se recomandă mai cu seamă la oculare. Foile de papură trebuie culese prin August și uscate cu încetul la umbră; apropiându-se timpul altoirei, ele se despică în fâșii, cari mai întâi se moaie câteva oare în apă, apoi se răsucesc puțin printră degete. Coaja de teiu, care se poate aplica la toate metodele de altoit, trebuie tăcută pe la începutul lui Iunie și pusă în apă stagnantă, unde se conservă până ce se poate despica în fâșii cu înlesnire. Coaja de teiu se aplică în stare jilavă. Fâșiile de hârtie se aplică la copulare, pe alocurea chiar și la oculare.

e. *Ceara și rășina de altoit* sunt destinate a împiedeca intrarea apei și cu ea putrețirea mai ales a ranelor ce rezultă combinând pădurețul cu ochiul sau surcelul nobil. Spre acest scop țăranii noștri adese se servesc de lut sau și numai de excremente de viță. Este însă în deobște știut, că lutul și alte asemenea materii, cari în curând se uscă crepând și picând jos, nu sunt în stare să scutească ranele în afară. Recomandăm deci cu atât mai tare ceara și rășina de altoit, cu cât aceste substanțe și așa sunt efine și lesne de preparat.

Ceara de altoit se prepară topind cu încetul 2 părți ceară, 1 parte rășina și 1 parte terpentin într'un vas potrivit. Ceva mai efină este ceara de altoit preparată din 2 părți rășină, 1 parte ceară și o parte terpentin în amestec cu o mică porțiune (la $\frac{1}{2}$ kilog. 15 grame) de seu sau unsoare. Și una și alta se aplică în stare călduță.

După un timp oare-care ceara de altoit răcindu-se devine vârtosă și astfel trebuie de nou încălzită. Această împrejurare a dat însă la descoperirea unei noi substanțe de altoit, cunoscută sub numele de rășină fluidă. Ea se prepară topind încet încet rășină într'un vas pe cărbuni aprinși. Topirea se continuă până ce rășina prezintă consistența unui sirup subțire, care se amestecă cât mai deopotrivă cu o cantitate potrivită (la $\frac{1}{2}$ kilog. 40—50 grame) de spirt.

Precum rășina așa și spirtul trebuie să fie cât se poate mai libere de materii străine.

După un alt recept rășina de altoit se prepară din 1 kilog. rășină, care topită în modul arătat mai sus, se amestecă apoi cu 35 grame oleiu de rapiță. În sfârșit luăm 150 grame spirt cald, care și el se amestecă tornând puțin câte puțin și formând astfel un sirup subțire, care se toarnă în stare caldă într-o sticlă sau vas de tinichea.

Rășina preparată după unul sau altul din aceste recepte intrunesc toate condițiunile dorite. Ea este foarte eficientă și totodată practică; căci răcindu-se nu se învărtoașe; în vase bine astupate și așezate la un loc răcoros, ea se poate păstra ani întregi în stare fluidă și proaspătă.

Rășina fluidă se aplică în stare rece ungându-o pe rane cu un penel aspru sau și cu o bucată subțire de lemn.

(Va urma).

D. Comșa.

DESPRE ÎNSĂMĂNĂTATEA ȘI FOLOSUL STUDIULUI ȘTIINTELOR NATURALE.

(Urmare).

Influența studiului naturii nu se mărginesc numai la dezvoltarea disciplinelor științelor naturale ci se estinde mai mult sau mai puțin chiar și asupra acelor ramuri ale științei, cari par a nu sta în o legătură mai deaproape cu științele naturale, precum d. e. asupra psihologiei, pedagogiei, istoriei, filosofiei etc.

Fenomenele naturii noi nu le putem studia altcum cu esactitate decât cercetând după cauzele lor și supunându-le experimentului. Cercetarea serioasă după cauze și experimentele duc cu necesitate la cunoașterea legilor după cari urmează dezvoltarea și activitatea în natură. Și cu cât spiritul omului se dedă tot mai mult a întreba la fiecare schimbare ce o întâmpină în natură, după cauza sau cauzele, cari o au produs, cu atât mai ușor se va naște într'însul dorința și trebuința a aplica același metod și în alte ramuri ale științei.

Unul din ramurile științei, care în prima linie a fost influențat și perfecționat prin studiul științelor naturale este psihologia. Întrebarea după ființa spiritului și după legile lui de dezvoltare a ocupat pretoți filosofi din vechime și până astăzi; cu toate aceste însă cunoștințele noastre despre spirit până în timpurile mai din urmă au fost foarte defectuoase și ne-

esacte, deoarece cei mai mulți filosofi în esplicarea fenomenelor spirituale au purces dela idei abstracte, din cari deduceau apoi totul prin concluziuni, în loc de a purcede pe calea inductivă dela cazuri și observări concrete la ideile abstracte. Precând psihologia veche credea că spiritul este un ce cu desevășire independent de materie, și supus la legi de dezvoltare cu totul străine legilor ce dominează lumea materială, științele naturale prin studiarea minuțioasă a structurii și funcțiunilor țesăturilor corpului omenesc și cu deosebire prin studiul structurii și funcțiunilor creierilor și nervilor au constatat nu numai o corelațiune și dependență admirabilă a corpului și spiritului întră sine, ci au arătat totodată și calea, pe care putem ajunge cu mai mare probabilitate la deslegarea chestiunii despre ființa spiritului și despre legile dezvoltării lui. Prin experimente făcute la animale, prin observări făcute la copii și la smintiți, prin luminile ce a aruncat teoria de descendență asupra dezvoltării omului preste tot și în special asupra dezvoltării spiritului, psihologia modernă s'a îndreptat totu mai mult spre calea empirică și rezultatele câștigate până acuma ne îndreptă țesc aștepta o deslegare cu mult mai corespunzătoare a chestiunii despre ființa și dezvoltarea facultăților spiritului.

În legătură strinsă cu dezvoltarea științei psihologice stă fără îndoială dezvoltarea științei pedagogice. Căci numai dacă cunoaștem legile după cari se conformează spiritul vom fi în stare a aplica și mijloacele și căile potrivite pentru dezvoltarea lui rațională. Claritatea psihologiei moderne în esplicarea formării percepțiunilor și noțiunilor și pe de altă parte metodel inductiv urmat de științele naturale la stabilirea adevărurilor lor, au arătat neapărata trebuință a învățământului intuitiv, care este baza cea mai puternică a învățământului rațional. Acest metod intuitiv delăturând mecanismul omoritor de spirit, care până aci era în floare, ne deschide o perspectivă îmbucurătoare pentru dezvoltarea spirituală a omenimei, căci alătura cu progresul individului merge progresul omenimei.

Progresul acesta se va manifesta prin acțiunile, cari omenimea le întreprinde și prin modul, în care ea le înscenează. Cu dezvoltarea inteligenței individului, care, după cum am vădut mai sus, este condiționată de influența naturii, merge alătura nizuința lui cătră scopuri mai nobile. Suma inteligențelor și nizuințelor indivișilor va compune inteligența și nizuințele popoarelor și aceste laolaltă dau ca rezultat civilizațiunea omenimei. Aternând cea d'ântei de influența naturii, nu se poate ca cea din urmă să nu aterne și ea mijlocit de progresul ce l'a făcut indivișii în cunoașterea naturii și dela dominarea, ce a câștigat ei asupra naturii.

Acesta însă nu este singurul punct, în care se poate constata efectul studiului naturii asupra dezvoltării acțiunilor omenești. Dacă vom privi cu atenție manifestările vieții popoarelor din vechime, dacă vom cerceta starea societăților primitive și dezvoltarea lor, vom afla că natura a influențat și în mod direct cursul ce l'a luat cultura omenimei.

Civilizațiunea de astăzi nu este efectul nemijlocit al unei singure cauze și ea este rezultatul unui șir lung de cauze și efecte particulare, în care natura a avut un rol foarte însemnat.

Dela studiul naturii, dela cunoașterea legilor ei vom pute deci aștepta cu drept cuvânt, ca să ne clarifice multe fenomene din viața societății omenești, pre cari o simplă înșirare de espuneri ale acțiunilor omenești nu ni le va clarifica nici odată.

Istoria neamului omenesc este cu mult mai vechie, decât documentele scrise sau monumentele cari ne dau știre despre popoarele din vechime și despre acțiunile lor. Inceputurile societății, modul de viețuire al oamenilor, cari au trăit în epoca premergătoare epocii în care se află scoarța pământului astăzi, ne ar rămâne cu totul necunoscute fără ajutorul științelor naturale. Geologia și paleontologia ne esplică formațiunea și ne spun etatea straturilor, cari compun scoarța pământului. Archeologia prehistorică cu ajutorul lor și cu al anatomiei comparative a studiat oasele, rămășițele de masă și uneltele primitive aflate în multe caverne din Europa și America. Grămădirile de schelete așezate după o ordine anumită în unele caverne, de oase de animale, crepate toate după oarecare sistem, grămețile de bucăți de o peatră vârtoasă, cari au forma unui instrument de tăiat, uneltele diferite și obiectele primitive de ornament etc. aflate în multe locuri ale Europei, Americii, Africii, nu au putut fi lucrul întâmplării, ci ele au trebuit să fie făcute de cineva spre un scop anumit. Archeologia prehistorică a studiat toate amenunțele ce privesc acest obiect și din un șir lung de observări și combinațiuni a ajuns la rezultatul că, toate rămășițele acele vechi sunt a se atribui omului prehistoric. Prin compararea obiectelor aflate în straturi mai nouă, cu cele din o epoca mai vechie, prin studiarea formei uneltelor și a compozițiunii materialului, din care se făceau ele, archeologia prehistorică ne a compus apoi o icoană relativ destul de clară și foarte interesantă despre vechimea neamului omenesc, despre modul lui de viețuire în acel period îndepărtat, despre obiceiurile lui, despre gradul de cultură și despre progresul făcut în decursul timpului. Toate aceste sunt de o foarte mare însemnatate, pentru de judecarea adevărată a civiliza-

țiunii, care a urmat mai târziu și care s'a dezvoltat numai cu incetul, pas de pas.

Cu clarificarea raporturilor în cari se affau oamenii preistorici unii cu alții și cu natura, se vor clarifica totodată și inceputurile civilizațiunii istorice. Căci și în istorie, ca și în natură, nici un eveniment, nici un fenomen nu este rezultatul seu propriu, ci urmarea altui eveniment, altui fenomen precedent. Cu cât vom cunoaște mai bine elementele, [din cari s'a compus civilizațiunea prehistorică, cu atât mai bine vom înțelege și aprețui civilizațiunea timpurilor istorice, carea nu este nici ea altceva, decât efectul unui șir nesfârșit de cauze și efecte precedente.

(Va urma).

D. P. Barcianu

BIBLIOGRAFIC.

Povățuitoriu la cetire prin scriere, după sistema fonetică, de institutorii: Gheorghe Ienăchescu și Ioan Creangă. Iassy, tipo-litografia N. Goldner. 1876.

Darea de seamă a direcției generale a postelor și telegrafelor pe anii 1874—1875, împreună cu statistica pe acești doi ani. București imprimăria statului 1876.

Cuvântări bisericesci, acomodăte pentru orice timp de I. P. Papiu, preot de diecesa Gherlei, spiritual la institutul corect. din Gherla etc. tom I. ediția II. Cluj. Tip. și editura lui Ioan Stein 1876.

La Dacia et la Rumania, compendio di storia rumena di I. Heliade Radulescu tradotto e preceduto de una biografia del' autore, per Maria Stefanescu. 210 pag. 8-o Napoli 1876.

Dei pesci elettrici e pseudo-elettrici per Stefano St. Sihleanu di Bucuresci, disertazione libera 108 pag. 8-o și tabele. Napoli, 1875.

Culegere de istorioare morale traduse de un amic al literaturii române. Edițiunea II. Sibiu. Tip. și editura tipografiei eredei G. de Closius 1876.

CORESPONDINȚĂ

„Con vorbiri pedagogice“. Pentru obiectul ce voiești să tractezi introducerea nu este potrivită. Prea multe frase. Nu se poate publica.